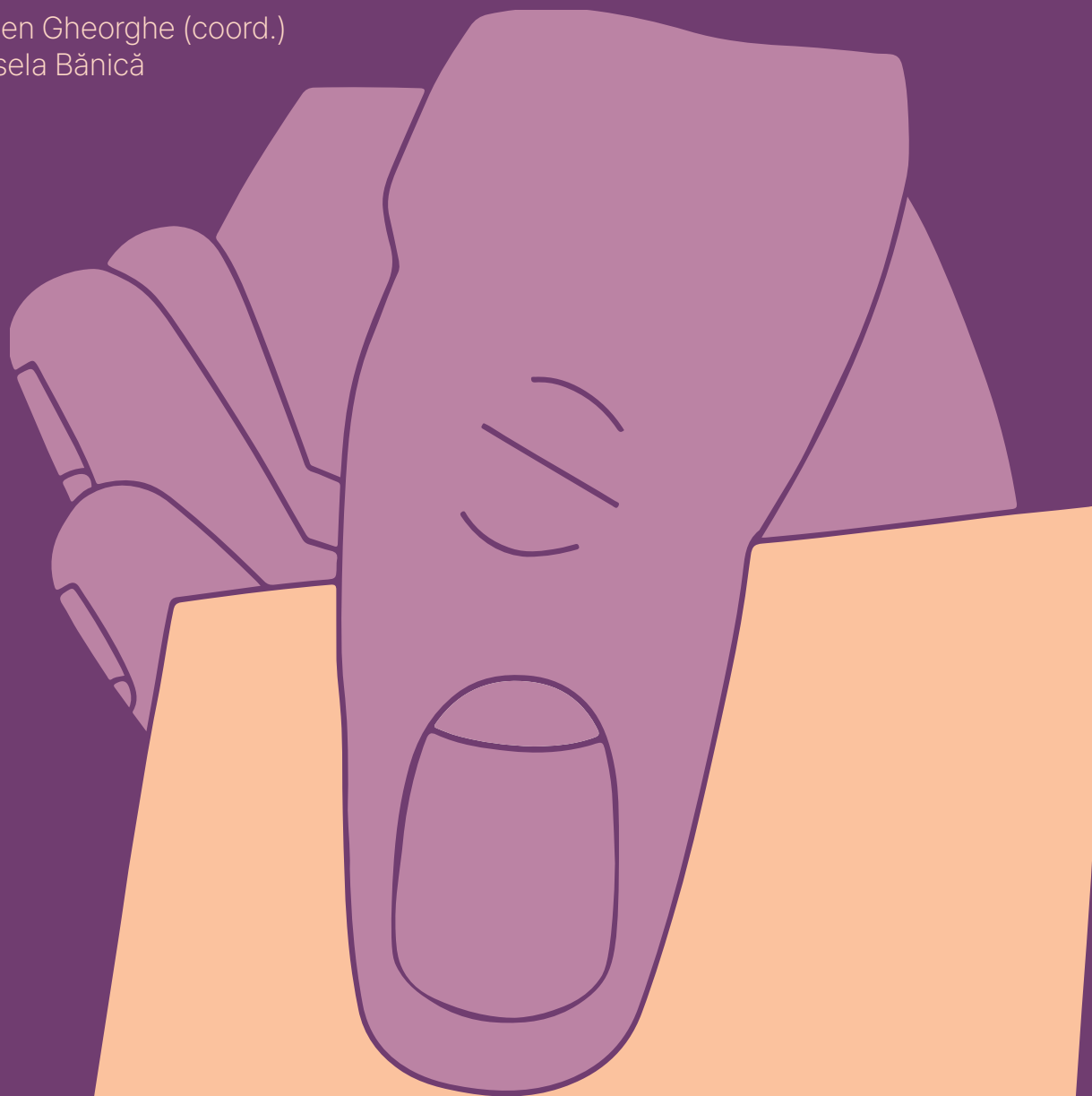

Carmen Gheorghe (coord.)
Cerasela Bănică

Ghid de intervenție pentru cazuri de căsătorii între copii / căsătorii forțate

-Metode de intervenție și recomandări-

Kanton Basel-Stadt

Ghid de intervenție pentru cazuri de căsătorii între copii / căsătorii forțate

-Măsuri de intervenție și recomandări-

Autoare: Dr. Carmen Gheorghe (coord.)

Cerasela Bănică

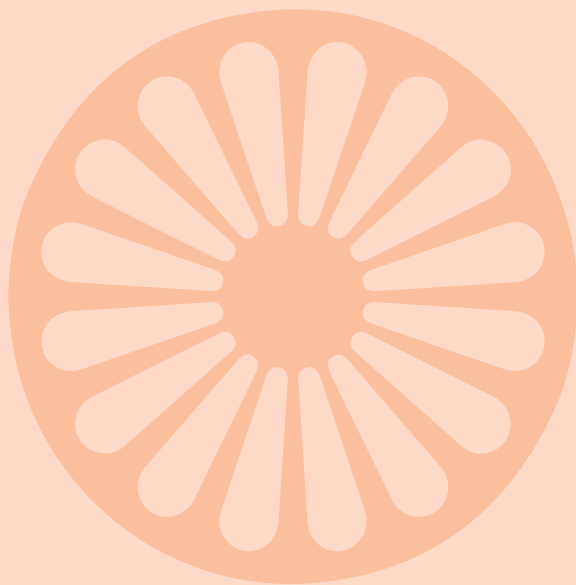
Editare: Roxana-Magdalena Oprea

Machetare: Aron Madon

Data publicării: Decembrie 2023

Mulțumiri:

Georgiana-Anca Nica, Roxana-Magdalena Oprea, Ionela Pădure, Marian Bratu, Steluța Slate, Luminița Feraru, Ancuța Maria Ciocan, Lacrămioara Călin, Corina Ioniță, Laver Călin, Aurora, Filip, Daniela Rău, Iunniana Garoafă, Andreea Frigură, Adelina Pavel, Alin Pirjolea, Gina Anton, Carmen Andrei, Laura Feraru, Isabela Cârstea

Kanton Basel-Stadt

Material realizat în cadrul proiectului
"Reducerea abandonului școlar în rândul tinerelor rome, printr-o abordare intersecțională",
implementat cu sprijinul Cantonului Basel-Stadt, Elveția.

CUPRINS

I. Introducere

II. Metodologia de elaborare a ghidului

III. Definiții și delimitări ale căsătoriei cu un copil/căsătoriei forțate

3.1. Principii

3.2. Ce nu este acceptat în astfel de cazuri?

3.3. Indicatori de risc în identificarea cazurilor de căsătorie forțată

IV. Cum pot interveni instituțiile publice?

4.1. Identificare și raportare

4.2. Măsuri de intervenție

4.2.1. Pași de intervenție pentru specialiștii care identifică un caz cu minor/ă sub 16 ani

4.2.2. Pași de intervenție pentru specialiștii care identifică un caz cu minor/ă peste 16 ani

4.3. Furnizarea de servicii de asistență

4.4. Organe de cercetare și urmărire penală

4.5. Măsuri de protecție dispuse pe parcursul urmăririi penale

4.6. Instanța de judecată

4.7. Măsuri de prevenire și combatere

V. Măsuri de prevenție

5.1. Prevenție prin educație

5.2. Prevenție prin împuternicire

VI. Cadru legislativ internațional și național de interzicere a căsătoriilor forțate a copiilor

VII. Modele de intervenție ale statelor din Europa cu privire la căsătoriile forțate

VIII. Recomandări generale

I. Introducere

Prin intermediul acestui ghid propunem o schimbare de paradigmă, și anume: centrarea pe victimă dintr-o perspectivă intersecțională în care să fie evitate argumentele și/sau justificările de orice fel. Suntem în punctul în care orice blamare la nivel instituțional sau al societății/comunităților ne va distra de la problema de fond: cum putem interveni în situații de căsătorie cu un copil sau căsătorie forțată?

La nivel global există o întreagă literatură de specialitate care tratează **căsătoriile între copii și căsătoriile forțate ca o formă de violență de gen și o încălcare gravă a drepturilor omului.**

Convenția de la Istanbul definește căsătoria forțată **ca un tip de violență de gen**, la fel și Uniunea Europeană prin diferite directive precum Directiva 2011/36/UE **privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia**¹ sau Directiva pentru Protecția Victimelor Criminalității.²

Căsătoriile forțate pot afecta toate categoriile de persoane, fete și băieți sau adulte/adulți. Există, însă, o dimensiune de gen cu privire la acest fenomen care afectează mai degrabă fetele minore și femeile tinere. În anul 2018, UNICEF³ estima faptul că 1 din 5 fete în lume este căsătorită, ceea ce înseamnă o proporție de 21%. De la adoptarea Convenției de la Istanbul mai multe state europene au adoptat un model normativ prin schimbarea Codului Penal, creșterea vârstei pentru căsătorie și consimțământ pentru act

sexual, ori prin împiedicarea reunificării familiilor cu soții minore. Marea Britanie a adoptat un ordin de protecție privind căsătoria forțată în 2008 (a se vedea mai multe detalii în Cap. VII) .

La nivelul societății românești, din păcate, subiectul este încărcat de prejudecăți, fiind asociat de cele mai multe ori cu etnia, religia, tradițiile sau cultura, ceea ce împiedică de prea multă vreme orice tip de inițiativă care să asigure protecția victimelor acestui tip de violență de gen.

În discursul public, argumentul tradiției trebuie criticat și sancționat din mai multe motive. În primul rând, plasează responsabilitatea asupra grupurilor sau indivizilor de a rezolva un tip de violență de gen ce nu poate fi adresat în acest fel. Pe de altă parte, acest tip de argument normalizează un tip de violență asupra fetelor și femeilor, ceea ce contribuie la sub-raportarea fenomenului. Să nu uităm că plasarea responsabilității de grup/individuale reprezintă unul din motivele principale pentru care statul roman, de-a lungul timpului, a tergiversat în a adopta măsuri de prevenție, combatere și protecție a victimelor violenței de gen. Nu în ultimul rând, credem că orice discuție sau decizie a unei instanțe judecătorești care justifică cultural acest tip de violență, distrage de la ceea ce ar trebui să fie o prioritate și asupra primul ajutor dat victimelor minore sau adulte. **Nu trebuie să existe niciun fel de negociere asupra stabilirii acestei priorități.**

1 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036>.

2 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029>.

3 <https://data.unicef.org/resources/child-marriage-latest-trends-and-future-prospects>

Ghidul de față nu confirmă existența unui fenomen general. Considerăm că și dacă ar exista doar un singur caz într-un anume județ, profesioniștii trebuie să fie pregătiți să răspundă în mod corespunzător pentru protejarea victimelor. Pe de altă parte, datele și informațiile insuficiente la nivel național coroborate de lipsa serviciilor specializate, determină necesitatea publicării unui astfel de ghid în România, care să vină în sprijinul acelor specialiști care întâmpină astfel de cazuri.

Acest ghid are o misiune extrem de dificilă: aceea de a propune o metodă de intervenție pentru cazurile de căsătorii între copii și a căsătoriilor forțate în România. Elaborarea unui astfel de ghid a necesitat ani de muncă pentru Asociația E-Romnja atât în proiecte dedicate, dar și în gestionarea unor cazuri întâlnite în comunitățile în care lucrează sau în alte regiuni din țară.

Astfel, în perioada cuprinsă între anii 2016 – 2019, E-Romnja - Asociația pentru Promovarea Drepturilor Femeilor Rome a derulat un program amplu dedicat acestui subiect în Giurgiu, și extins ulterior în Valea Seacă (jud. Bacău) și Mizil (jud. Prahova). Inițiativa noastră a fost suspendată odată cu declanșarea pandemiei de COVID 19, dar a fost reluată la începutul anului 2023 în Giurgiu și Bacău, întrucât contextul actual a relevat necesitatea continuării.

Așadar, în paginile acestui ghid veți găsi atât informații care au fost prelucrate de-a lungul anilor din diferite surse (instituționale sau din experiențe personale), cât și metode testate și implementate de noi (E-Romnja) sau alte ONG-uri din România sau din alte state. Veți găsi, de asemenea, informații referitoare la cadrul legislativ național și internațional, definiții și încadrări care se aliniază standardelor la nivel global, legislație și jurisprudența altor state, dar și o serie de criterii care să ne ajute să identificăm:

- victima și nu un profil cultural sau etnic;
- ce facem și ce nu facem atunci când vrem să sprijinim o persoană minoră sau adultă care se află în această situație;
- ce strategii abordăm și cum putem contribui la prevenția acestui tip de violență de gen.

Pentru elaborarea acestui ghid ne-am inspirat din ce au făcut alte state din Europa, precum Spania, Germania sau Franța și state din Africa sau India. Cu toate că nu promovăm un model anume, dat fiind că nu putem vorbi în prezent de "modele de succes" în lupta împotriva violenței de gen, credem că este important să ne raportăm la intervenția altor state.

Suntem conștiente că încă există numeroase lacune legislative care nu creează un context favorabil pentru victimele acestui tip de violență, la fel cum există prea puțină operaționalizare a legislației și a serviciilor pentru protecția victimelor violenței în familie în diferite județe.

Suntem conștiente și de faptul că în prezent nu putem oferi toate răspunsurile dată fiind complexitatea subiectului, iar în acest sens, acest ghid nu este o cercetare exhaustivă, ci un început care sperăm noi, să fie îmbunătățit în următorii ani. Tocmai de aceea, ghidul are o formulă care încurajează persoanele care îl vor parcurge să noteze, să adapteze în funcție de context și să propună și alte soluții/metode ce sperăm noi vor avea rezultate în beneficiul victimelor.

În încheiere, facem apel la tratarea subiectului cu atenție specială, cu respect și demnitate pentru cele/cei care trec prin astfel de experiențe și sperăm să vă schimbați perspectiva odată cu parcurgerea acestui ghid.

II. Metodologia de elaborare a ghidului

Datorită complexității subiectului, pentru elaborarea ghidului am utilizat metode de cercetare calitativă care ajută la înțelegerea aprofundată a acestuia și care necesită flexibilitate și deschidere pentru a face loc nuanțelor legate de comportamentul instituțional, experiențe și intervenții.

În acest scop au fost derulate în perioada iulie – noiembrie 2023 o serie de ateliere cu reprezentanți ai autorităților publice, respectiv profesioniști din cadrul direcțiilor pentru protecția copilului, asistență socială, poliție și școli generale din Giurgiu și Bacău. În cadrul atelierelor au fost identificate și analizate cazuri, metode de intervenție, legislație și lacune, mijloace instituționale de adresare a cazurilor, rolul și responsabilitatea autorităților publice.

De asemenea, în sprijinul acestui ghid a fost elaborat un raport de cercetare cu metodologie de tip calitativ derulat în perioada august – septembrie 2023 și care a inclus pe lângă analiza cadrului legislativ național și internațional, o serie de interviuri cu profesioniști implicați în proceduri de justiție penală (judecători, procurori, avocați și polițiști).

Totodată, a fost organizat un focus grup cu femei rom, experte în diferite ONG-uri și/sau instituții publice și care au fost selectate întrucât au gestionat în activitatea lor cazuri de căsătorie între copii sau căsătorie forțată.

Toate discuțiile purtate pentru elaborarea acestui ghid au urmărit să colecteze puncte de vedere, precum și experiențe legate de prevenirea și combaterea căsătoriei timpurii, drepturile victimelor, serviciile disponibile și colaborarea interinstituțională în domeniul asistenței acestora.

Cui se adresează ghidul?

Ghidul se adresează următoarelor categorii:

- profesioniști care oferă servicii sociale sau sprijin (personalul DGASPC-urilor, DAS sau ONG-urilor care oferă servicii de asistență sau sprijin);
- profesioniști care lucrează cu organele judiciare și instanțele;
- profesioniști instruiți, cum ar fi psihologi sau asistenți sociali, care pot fi, de asemenea, personal al ONG-urilor;
- experți în domenii precum protecția copilului/egalitatea de șanse, departamentul pentru minorități, egalitatea de gen în cadrul diferitelor instituții publice, Birourile Județene pentru Romi, experți locali, mediatori școlari, mediatori sanitari;
- profesioniști din domeniul judiciar.

III. Definiții și delimitări ale căsătoriei cu un copil/ căsătoriei forțate

În literatura de specialitate, căsătoria forțată, căsătoria copilului și căsătoria timpurie sunt folosite interschimbabil¹. Deși considerăm că toate cele trei terminologii ar trebui folosite împreună așa cum o arată diferite studii, credem totuși că pentru a atrage atenția asupra acestei forme de violență de gen este nevoie să folosim un termen care creează disonanță. Prin urmare, în cadrul ghidului am ales să folosim **căsătorie forțată**.

În România, vârsta legală pentru căsătorie pentru ambii parteneri este de 18 ani, dar prin excepție sau pentru "motive temeinice" căsătoria se poate aproba legal de la 16 ani².

Căsătoria copilului este uniunea formală sau informală în care una sau ambele persoane sunt sub vârsta de 18 ani.

Căsătoriile timpurii sunt căsătorii forțate dat fiind că minorii, neavând capacitate de exercițiu parțial sau deplin, nu își pot exprima consimțământul.

În majoritatea țărilor, vârsta minimă legală a majoratului este 18 ani, dar sunt și țări unde această limită este sub 18 ani, precum în Indonezia (15 ani), Ucraina (16 ani) sau peste 18 ani, în Canada (19 ani), Noua Zeelandă (20 de ani) ș.a.m.d.

¹ A se vedea bibliografia pentru materialele folosite drept sursă.

² Art. 227 din Codul Civil.

Ce este căsătoria forțată?

Este uniunea realizată prin forță, constrângere sau ademenire a unui copil sau adult și din care cel puțin una din părți nu și-a dat consimțământul¹.

Două elemente importante ajută la depistarea unei căsătorii forțate:

- una sau ambele persoane nu și-au dat consimțământul. Această regulă se aplică în cazul minorilor între 16 și 18 ani sau adulților;
- una sau ambele persoane au sub 16 ani², caz în care lipsește consimțământul și prin urmare, căsătoria nu poate fi validă din punct de vedere legal.

Ce este consimțământul pentru căsătorie?

Acordul verbal sau în scris, liber exprimat al celor două părți în prezența autorității competente a celebra căsătoria și a martorilor, după o publicitate suficientă, conform prevederilor legii.

**Definiție conform
Convenției privind Consimțământul la Căsătorie, Vârsta Minimă
pentru Căsătorie și Înregistrarea Căsătoriilor**

3

1 Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare asupra femeilor (CEDAW) adoptată de O.N.U. în 1999. România a ratificat Protocolul prin legea nr. 283/2003, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 477 din 4 iulie 2003.

2 L217/2023 ce va intra în vigoare de la 01 Ianuarie 2024 stabilește vârsta minimă pentru consimțământ drept 16 ani.

3 Ratificată de România la 15 decembrie 1992 prin Legea nr. 116, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 330 din 24 decembrie 1992.

Bifează dacă ești de acord:
Consimțământul trebuie să fie:

- ☐ Liber exprimat
- ☐ Acordat în cunoștință de cauză
- ☐ Persoana are libertatea să se răzgândească oricând
- ☐ Persoana are capacitatea de a alege
- ☐ Persoana nu se teme

NU i se poate cere consimțământul pentru căsătorie unei persoane minore cu vârsta sub 16 ani!

Caracteristici ale căsătoriei forțate:

- de cele mai multe ori, căsătoriile forțate sunt informale;
- fetele sunt afectate în mod disproporționat comparativ cu băieții¹;
- violența fizică nu este neapărat folosită, ci alte forme de presiune psihologică;
- există și sunt folosite mijloace de control și presiune exercitate de membrii familiei sau comunitate;
- sunt aranjate între familii, fără implicarea părților ce urmează a fi căsătorite;
- există și alte forme pe care, de regulă, minorii nu le pot explica, precum: intimidare, manipulare, oferirea de cadouri, înșelătoria, șantaj, promisiune;
- nu este un eveniment, ci un proces;
- uneori, persoanele minore sunt duse în alte localități/județe/țări.

Căsătoria forțată a fost introdusă ca formă de violență de gen în 2011 prin Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor, cunoscută drept **Convenția de la Istanbul**.

¹ Fetele reprezintă 85% din cazurile de căsătorii conform Raportului UNICEF 2018 "Child Marriage: Latest trends and future prospects" <https://data.unicef.org/resources/child-marriage-latest-trends-and-future-prospects/>.

3.1. Principii

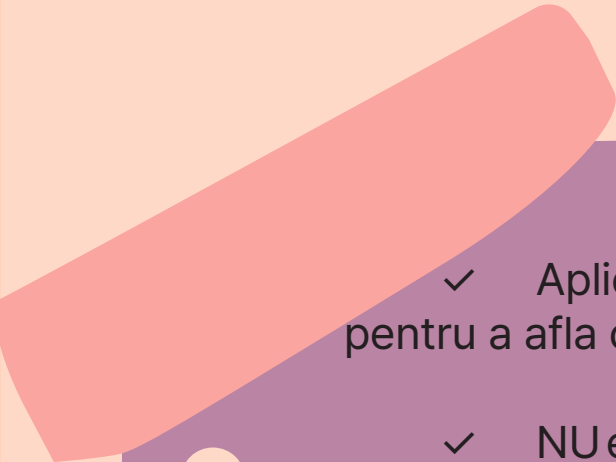
În intervenția privind căsătoriile forțate există o regulă de aur, și anume **"o singură șansă"**. De aceea, profesioniștii din țări precum Marea Britanie, Suedia sau Spania insistă asupra faptului că ai o singură șansă să vorbești cu victima unei căsătorii, "șansă" care trebuie folosită pentru a oferi sfaturi și asistență.

Intervenția trebuie să țină cont de următoarele:

- să fie orientată spre drepturile omului;
- să fie centrată pe victimă și nu pe "cine este familia? Ce fac?"
- să țină cont de vârstă și context;
- să fie personalizată potrivit nevoilor victimei/victimelor

Căsătoriile forțate sunt foarte greu de raportat atât timp cât victimele sunt judecate prin prisma familiei/etniei.

[illegible]

- ✓ Aplicăm regula "o singură șansă" pentru a afla ce se întâmplă.

- ✓ NU există un profil anume al victimei.

- ✓ **Nu folosim sintagma "așa e la voi".**

- ✓ Așteptăm ca persoana să vină către noi pentru a povesti, dar creăm cadrul de încredere.

- ✓ Ascultăm tot ce are de spus, fără să folosim un ton acuzator sau investigativ.

- ✓ Încercăm să creăm un mediu cât mai sigur pentru ca victima să se deschidă.

- ✓ Arătăm empatie și înțelegere.

- ✓ Evităm folosirea de apelative adresate membrilor familiei victimei/victimelor.

- ✓ Ne autosesizăm acolo unde este cazul.

În ce cazuri considerați că trebuie să ne autosesizăm?

.....

.....

.....

De ce să nu folosești sintagma "așa este la voi":

- ☐ Pentru că în mintea unui minor sau a unei minore înseamnă că este un lucru normal care nu trebuie raportat.
- ☐ Pentru că formezi un stereotip sau un profil, iar acest lucru contravine realității.
- ☐ Pentru că este jignitor și limitativ.

3.2. Ce nu trebuie să faci în astfel de cazuri?

- NU trimite persoana acasă!
- NU o chestiona, nu te îndoi de ce spune! O astfel de informație nu vine din neant.
- NU da vina pe victimă!
- NU îi spune așa e la voi!
- NU aborda familia sau prietenii decât dacă persoana o cere în mod expres!
- NU încălca dreptul victimei la confidențialitate!
- NU face pe mediatorul în relația cu familia!
- NU contacta lideri ai comunității decât dacă persoana în cauză îți cere acest lucru în mod explicit!
- NU da sfaturi legale dacă nu ai expertiza respectivă!

3.3. Indicatori de risc în identificarea cazurilor de căsătorie forțată

Victimele minore sau adulte care sunt sub presiunea de a fi căsătorite prezintă deseori **caracteristici similare victimelor violenței sexuale**.

Pentru a fi tratată ca un caz de căsătorie forțată recomandăm cumularea a cel puțin 5 criterii¹ (a se vedea cap. 4.2 Măsuri de intervenție).

Atenție

În prezent nu există o listă cu criterii agreată ceea ce lasă cele mai multe victime fără protecție.

Criterii ce pot fi supuse evaluării pentru a identifica un caz:

1. Persoană mai anxioasă, speriată, tăcută, izolată
2. Se retrage din activitățile școlii, din relațiile cu prietenii
3. Poate avea urme de lovituri pe corp
4. Lipsește mult de la școală și nu poate da un argument clar
5. Notele la școală scad, la fel și implicarea în activități extrașcolare
6. Vine deseori însoțită de o altă persoană care să o "protejeze la școală"
7. Nu este lăsată să iasă afară singură
8. Nu mai este lăsată să poarte pantaloni
9. Are tentative de a fugi de acasă /suicid etc.
10. Are alte surori, alți frați care au fost căsătoriți forțat
11. Minte sau spune povești care nu se leagă
12. Are un iubit/prieten cu acordul părinților
13. Nașterea timpurie la o elevă cu vârsta sub 16 ani
14. "Notorietatea" practicii căsătoriei la minori în comunitatea respectivă
15. Părinții/reprezentanții legali solicită medicului de familie certificat medical pentru solicitarea autorizării căsătoriei unei minore însărcinate cu vârsta peste 16 ani, dar sarcina este rezultatul relațiilor sexuale inițiate la vârsta de 15 ani, iar tatăl copilului are o vârstă mai mare cu cel puțin 5 ani față de mama minoră.
16. Părinții solicită medicului ginecolog emiterea certificatului de constatare a virginității.

Testul de virginitate la cererea părinților este interzis în România din 2022.

IV. Cum pot interveni instituțiile publice?

4.1. Identificare și raportare

Cele multe persoane, minore sau adulte, nu se simt confortabil să vorbească despre situația prin care trec din diverse motive. **Rușinea, vina, atașamentul emoțional familial, lipsa încrederii în autorități sau stigma socială** determină de cele mai multe ori neraportarea unui astfel de caz. Toate aceste lucruri se amplifică atunci când victima trebuie să comunice cu autoritățile publice. Din experiența noastră, dar și a altor state, persoanele care pot identifica și raporta astfel de cazuri sunt:

- cadre didactice în școli;
- specialiști din cadrul DGASPC-urilor;
- personal al Asistenței sociale din primării;
- cadre medicale;
- personal al Centrelor de servicii pentru femei victime ale violenței de gen;
- polițiști de patrulă/proximitate;
- personal al organizațiilor neguvernamentale care desfășoară activități în școli, centre comunitare, comunități etc.;
- mediatore sanitare, mediatori școlari;

Completează cu alte persoane care ar trebui să sesizeze:

.....
.....
.....
.....

Legea 272/2004 prevede în art. 89 alin (2) că orice persoană fizică sau juridică, precum și copilul pot sesiza direcția generală de asistență socială și protecția copilului din județul/sectorul de domiciliu să ia măsurile corespunzătoare pentru a-l proteja împotriva oricăror forme de violență, inclusiv violență sexuală, vătămare sau de abuz fizic sau mental, de rele tratamente sau de exploatare, de abandon sau neglijență. Prin alin. (3) al aceluiași articol, se specifică că angajații instituțiilor publice sau private care, prin natura profesiei intră în contact cu copilul și au suspiciuni asupra unui posibil caz de abuz, neglijare sau rele tratamente au obligația de a sesiza de urgență Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului.

Prin natura muncii lor, de cele mai multe ori, personalul din învățământ sau spital identifică în special cazuri de căsătorii forțate cu cel puțin un minor/ă. Personalul acestor instituții trebuie să țină cont de criteriile enunțate la subcapitolul 3.3 care să ajute la identificarea unui astfel de caz. În același timp, personalul trebuie să fie deschis pentru a înțelege particularitățile fiecărui caz în parte, fără a face uz de stereotipuri și prejudecăți.

Recomandări pentru personalul din învățământ și cel medical care intră în contact cu potențiale victime:

- ✓ Pune întrebări respectuoase care arată îngrijorare pentru starea persoanei.
- ✓ Ascultă povestea cu atenție. Nu face nicio supoziție în acest moment.
- ✓ Asigură confidențialitatea discuției.
- ✓ Evaluează riscurile sau cât de urgentă este situația și dacă sunt alte riscuri de natură fizică/emoțională/materială/de transport etc. Evaluează, de ex. dacă victima este în siguranță în acel moment.
- ✓ Explică care sunt drepturile și serviciile de care poate beneficia.
- ✓ Discută despre consimțământ.
- ✓ Discută posibile soluții împreună cu persoana în cauză. Posibile întrebări pe care i le poți adresa: dacă există un membru al familiei care îi cunoaște situația și o poate ajuta, dacă se simte confortabil să vorbească în limba nativă.
- ✓ Consultă-te cu diferiți specialiști: psiholog, reprezentant din DGASPC sau asistență socială (în mediul rural);
- ✓ Stabilește un cod de siguranță în comunicarea cu victima.

Exemplu de cod de siguranță: dacă un alt membru al familiei răspunde la telefonul victimei, întreabă de temele pentru școală.

Dă și tu un exemplu de cod de siguranță:

.....

.....

.....

De reținut!

- ✓ Pe tot parcursul intervenției, focusul central este asupra minorei/ului și interesului său superior.
- ✓ Confidențialitatea și discreția sunt absolut importante în procesul de colectare a informațiilor.
- ✓ Dați crezare minorei/ului dacă menționează că este forțat în această căsătorie.
- ✓ Nu încercați să vorbiți minorei/ului în prezența oricărui membru de familie (părinți/bunici/ frați sau surori, etc.).
- ✓ Nu divulgați părinților sau altor rude ceea ce ați aflat de la minor/ă.
- ✓ Siguranța minorei/ului este prioritatea absolută!
- ✓ Încercați să obțineți informațiile fără să implicați membrii familiei.

Atenție

persoanele fizice pot raporta la poliție sau DGASPC un caz de căsătorie forțată, dar nu trebuie să intervină sau să medieze un astfel de caz în relația cu familia.

4.2. Măsuri de intervenție

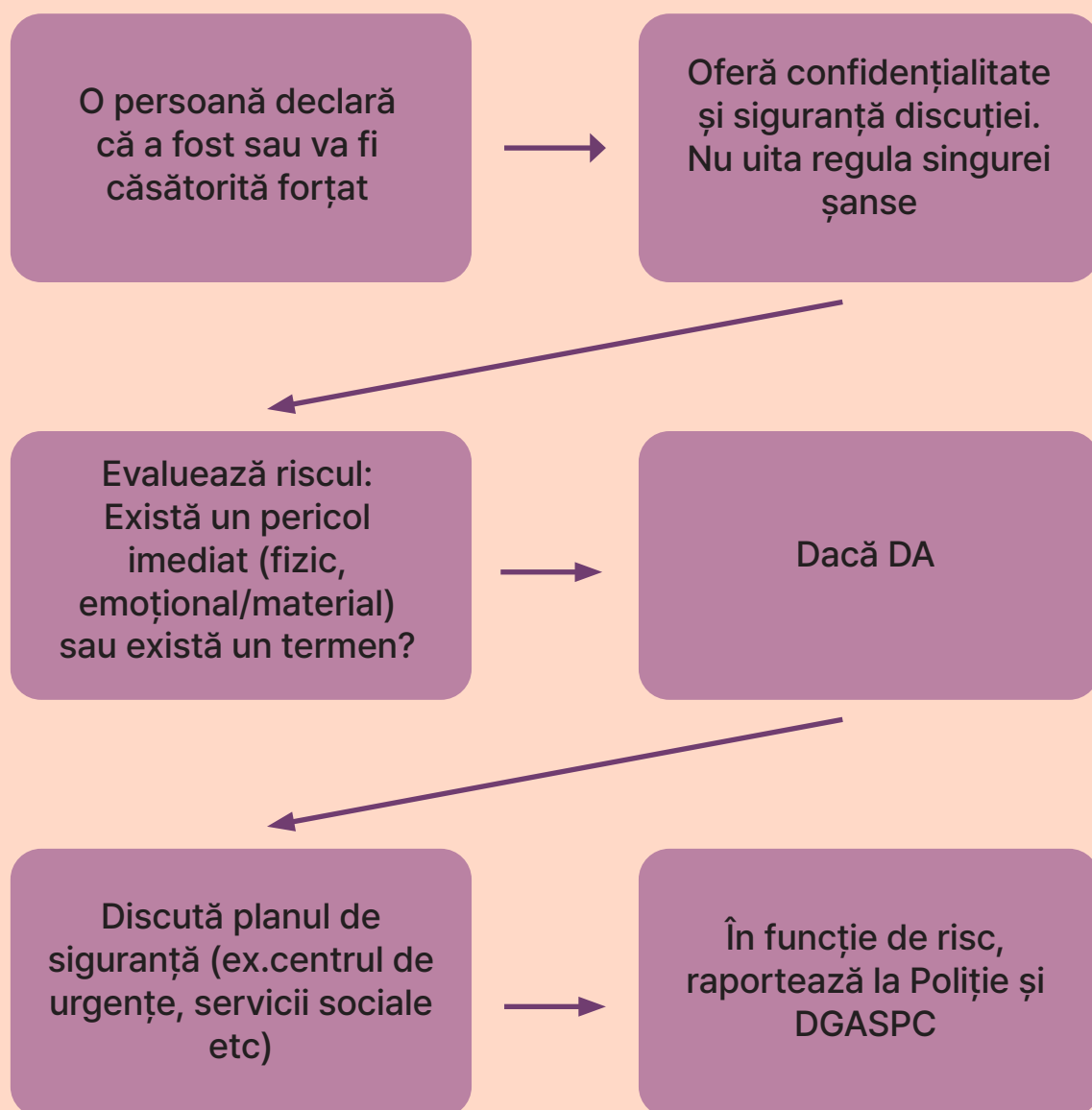
Este necesar să fie întrunite o serie de criterii cumulative, însă România, din păcate, nu are legislație, metodologie și cazuistică pentru a interveni în astfel de cazuri, ci mai degrabă practici neunitare, în cele mai multe cazuri, așa cum s-a văzut în Raportul Inspecției Judiciare privind "Practica instanțelor de judecată și a parchetelor de pe lângă acestea în investigarea și soluționarea cauzelor privind infracțiuni sexuale cu victime minore". De aceea, recomandăm folosirea aceleiași reguli de 5 criterii întrunite pentru a evalua riscul iminent asupra integrității victimei (a se vedea subcapitolul 3.3). Atât faptele, cât și declarațiile victimei vor fi luate în considerare pentru raportare. Dacă victima se află în incapacitate de a răspunde, fiind în imposibilitatea de a vorbi, trebuie să luati în calcul criteriile, precum și constatarea (observatiile) specialistului.

Sfat

Aplică metodologia privind violența domestică acolo unde este posibil.

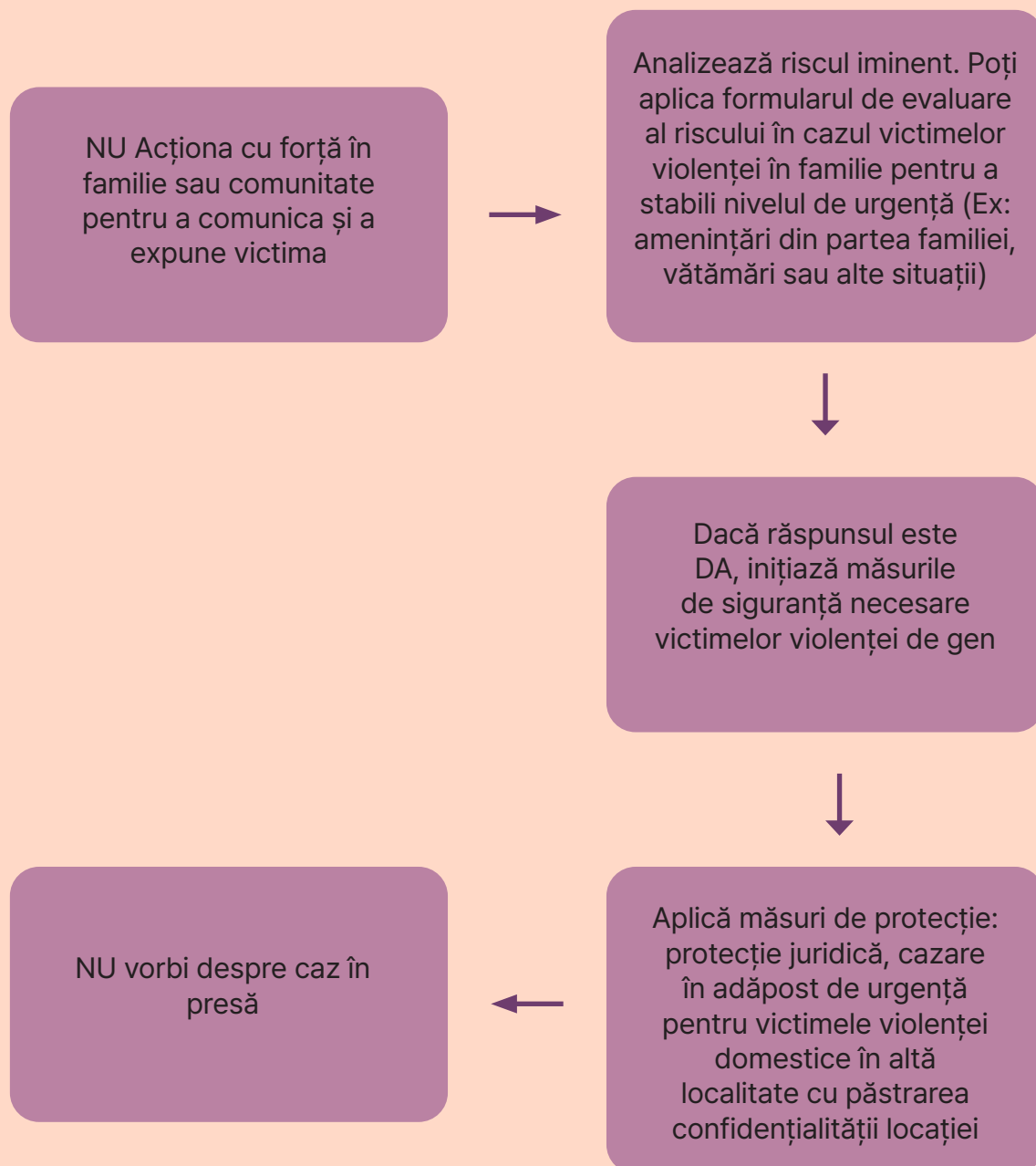
This image shows a full page of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, typical of notebook paper. There are no margins, text, or other markings on the page.

4.2.1. Pași de intervenție pentru specialiștii care identifică un caz cu minor/ă sub 16 ani

Odată raportat cazul, poliția trebuie să demareze o procedură de cercetare penală.

Pași în intervenție pentru reprezentanți din cadrul Poliției și DGASPC:

Sfat

În funcție de gravitatea cazului, poți folosi ordinul de protecție aplicabil victimelor violenței domestice și în cazul victimelor minore ale căsătorii forțate, fiind o violență realizată în mediul familial (vezi art. 3. Legea 217/2003).

Atenție

Victima unei căsătorii forțate nu poate fi audiată în prezența părinților.

În procesul de urmărire penală, organele de cercetare trebuie:

- ✓ să prioritizeze interesele minorei/ului victimă a unei violențe;
- ✓ să nu claseze un caz din pricina faptului că în urma unei căsătorii forțate a rezultat un copil;
- ✓ să evite medierea/reconcilierea cu făptuitorul (fie că este părinte sau agresor);
- ✓ să realizeze intervenția împreună cu specialiști din D.G.A.S.P.C. și D.A.S.

4.2.2. Pași de intervenția pentru specialiștii care identifică un caz cu minor/ă sau adult/ă peste 16 ani:

- Asigură confidențialitatea.
- Aplică regula de o singură șansă.
- la cât mai multe informații.
- Trebuie să crezi, fără să chestionezi, dar să verifici probele pentru a te asigura de corectitudine în muncă.
 - Întreabă victima ce tip de sprijin dorește.
 - Explică opțiunile posibile (în funcție de caz, număr copii etc.).
 - Direcționează spre servicii, adăpost pentru victime ale violenței de gen.
 - Dacă pleacă în străinătate, caută și oferă informații utile în funcție de caz/destinație.

Nu uita:

Multe state au adoptat legi și servicii care vin în sprijinul victimelor căsătoriei forțate. Informează-te corect pentru a putea direcționa/asista.

4.3. Furnizare de servicii de asistență

Dat fiind că în România nu există legislație care să răspundă în mod specific acestui tip de violență, recomandăm aplicarea serviciilor existente pentru victimele violenței domestice, în cazuri punctuale și unde aceste măsuri pot fi aplicate. Spre exemplu, credem că este foarte important ca adăpostul de urgență să fie folosit în acest sens ca și cel de tip rezidențial pentru situații pe termen lung. Este nevoie ca serviciile sociale și juridice existente să fie adaptate astfel încât atunci când este identificat un caz de căsătorie forțată să poată fi referit către aceste tipuri de servicii.

Alte servicii de care victimele căsătoriilor forțate pot beneficia sunt:

- **consiliere psihologică individuală sau de grup;**
- **grup de suport în centrele unde există și alte astfel de cazuri;**
- **consiliere juridică;**
- **asistență juridică;**
- **măsuri de asistență socială.**

Atenție!

Atunci când nu se întrunesc toate criteriile, școala continuă să monitorizeze cazul pentru a se asigura de faptul că posibila victimă frecventează școala, iar drepturile sale nu sunt încălcate. D.G.A.S.P.C. monitorizează cazul și menține legătura cu școala.

4.4. Organe de cercetare și de urmărire penală

În cadrul urmăririi penale privind posibile fapte penale care se referă la căsătoria forțată, organele abilitate colectează probele necesare cu privire la existența infracțiunilor respective, în vederea identificării făptuitorilor și stabilirii răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată¹.

Sesizările primite trebuie abordate cu seriozitate, ca fiind reale, și fără prejudecăți. Nu de puține ori organele judiciare văd aceste fapte ca expresie a tradiției sau practici ale unor cutume religioase² justificând deciziile de clasare a cazurilor de căsătorii prin gradul de vulnerabilitate al victimei care va rămâne fără locuință sau mijloace financiare. Această abordare reprezintă cu certitudine profilarea etnică a victimei și a faptei, ceea ce constituie un act de discriminare din partea organelor judiciare prin aplicarea unui tratament diferențiat pe criteriul de etnie/religie în gestionarea cauzei. De asemenea, această abordare reprezintă un eșec total al organelor de cercetare și urmărire penală de a apăra minorele/minorii de etnie romă, care ar trebui să beneficieze de același drepturi procedurale ca și minorii neromi, supunându-i la victimizare și traume emoționale pe termen lung.

1 Art. 200 Codul de Procedură Penală.

2 A se vedea Raportul Inspecției Judiciare privind investigarea și soluționarea cauzelor privind infracțiuni la viața sexuală cu victime minore (2022): <https://www.inspectiajudiciara.ro/siteweb/service/Resources/Rapoarte-de-control/RAPORT-privind-practica-instanțelor-de-judecată-și-a-parchetelor-de-pe-lângă-acestea-în-investigarea-și-soluționarea-cauzelor-privind-infracțiuni-la-viața-sexuală-cu-victime.pdf>

Probatoriul pentru căsătoriile forțate ar trebui să fie constituit din:

- ✓ declarațiile oricărei persoane ce poate deține informații cu privire la faptă (victimă, membrii familiei, cadre didactice, medicul de familie, preot, personalul firmelor de organizare evenimente de nuntă, vecini, colegi de muncă ai părinților, etc.);
- ✓ rapoartele de expertiză medico-legale și planșe fotografice privind agresiunile, urme ale opunerii fizice manifestate de victimă;
- ✓ urme ale raportului sexual consumat;
- ✓ starea de virginitate a victimei dacă este relevantă;
- ✓ expertiza psihologică pentru a stabili dacă există a existat consimțământ și dacă există traume psihologice care îi afectează dezvoltarea emoțională;
- ✓ certificatul de naștere a copilul rezultat din relație (dacă este cazul);
- ✓ bunuri sau imobile dobândite în mod gratuit de părinții părților ca urmare a acordului încheiat dintre familii;
- ✓ percheziții informatice și expertiză psihologica a inculpatului.

Recomandări pentru organele judiciare:

1. să nu claseze cauzele respective în baza valabilității consimțământului victimelor minore, dacă:

- ✓ victima/victimele declară că și-au exprimat acordul la actul de căsătorie și relațiile sexuale,
- ✓ victima/victimele conviețuiesc cu autorul și nașterea copiilor ca urmare a conviețuirii,
- ✓ victima/victimele au avut relații de amiciție anterioare (cum ar fi: convorbiri telefonice sau comunicări pe rețele de socializare) și ulterioare,
- ✓ autorul afirmă că nu cunoștea vârsta reală a minorei sau că nu știa despre dizabilitatea mentală a victimei la momentul realizării faptei,
- ✓ victima/victimele provin din comunitățile de romi unde se practică căsătoria timpurie cu acordul părinților,
- ✓ victima/victimele locuiesc împreună cu autorii de foarte multă vreme.

2. să extindă ancheta la persoanele și membre din familie ca posibili instigatori sau complici care și-au dat acordul sau au facilitat întemeierea căsătoriei, precum și la relațiile sexuale cu minora

4.5. Măsuri de protecție dispuse pe parcursul urmăririi penale

În privința măsurilor de protecție, conform Legii 272/2004 victimele minore ale violenței beneficiază de o serie de măsuri speciale de protecție, cum ar fi:

- plasamentul în regim de urgență stabilit temporar dispus de D.G.A.S.P.C. când victima minoră este identificată ca fiind victima unei violențe din partea familiei sau a reprezentanților legali. Măsura este stabilită de Comisia de Protecție a Copilului, drepturile părintești fiind suspendate până la finalizarea urmăririi penale dacă procurorul decide clasarea cazului/hotărârea instanței.
- plasamentul dispus de către instanță, dacă părinții sunt decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau dacă li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești.

Pe parcursul procedurilor penale, victima minoră a căsătoriei forțate trebuie considerată a fi vulnerabilă ca urmare a vârstei, dar și a relației de dependență față de autorii infracțiunii (părinți/reprezentanți legali¹) și să beneficieze de măsuri de protecție stabilite pentru martorul protejat prevăzute la art. 126 sau 127 din Codul de Procedură penală dacă există o suspiciune rezonabilă că viața, integritatea corporală sau libertatea ar putea fi puse în pericol. Ca urmare, procurorul de caz/instanța (în funcție dacă momentul identificării suspiciunii de pericol a avut loc în cadrul urmăririi penale/procedurii în instanță) poate dispune din oficiu sau la cererea victimei/avocatul următoarele măsuri de protecție:

- supravegherea și paza locuinței victimei sau asigurarea unei locuințe temporare;
- însoțirea și asigurarea protecției în cursul deplasărilor;
- protecția datelor de identitate, prin acordarea unui pseudonim cu care martorul va semna declarația sa;
- audierea victimei fără ca aceasta să fie prezentă, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea și imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente;
- declarația victimei nu va cuprinde adresa reală sau datele sale de identitate, acestea fiind consemnate într-un registru special la care vor avea acces doar organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța, în condiții de confidențialitate.
- nepublicitatea ședinței de judecată pe durata ascultării martorului.

1 Art. 113 alin. (1) și (2) din Codul de Procedură Penală.

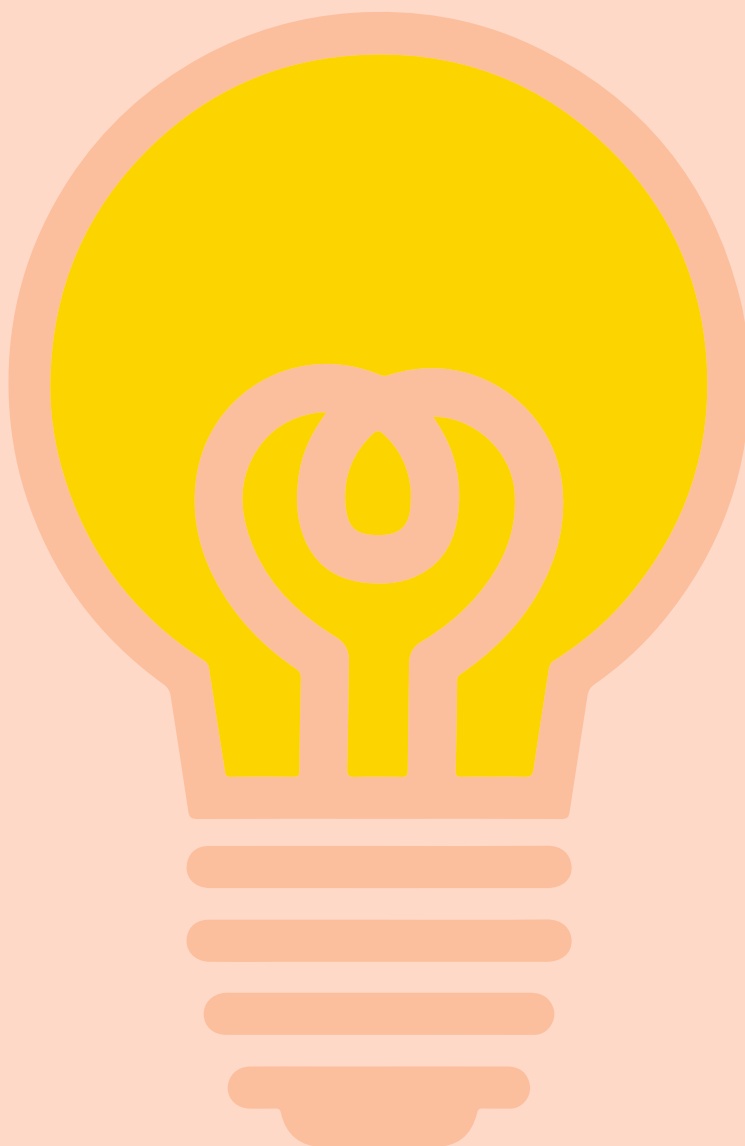
Audierea se realizează conform art.111 (alin. 8) din Codul de Procedură Penală.

Conform Codului de procedură penală, reamintim reguli importante de realizare a audierii:

- Audierea persoanei vătămate cu vârsta de până la 14 ani are loc în prezența unui psiholog, stabilit de organul judiciar. Psihologul va oferi consiliere de specialitate minorului pe toată durata procedurilor judiciare (art. 111 (8) Codul de Procedură penală);
- Minorul nu va fi audiat în prezența nici unui părinte/alt membru al familiei;
- Audierea se va realiza și în prezența avocatului;
- Dacă minorul nu poate comunica coerent în limba română, trebuie asigurat un interpret în limba maternă folosită;
- Înregistrarea audierii prin mijloace tehnice audio-video care este obligatorie în toate cazurile. Atunci când înregistrarea video nu este posibilă, înregistrarea se realizează în toate cazurile prin mijloace tehnice audio (art. 111 (8) Codul de Procedură penală);
- Audierea se va realiza în incinte concepute sau adaptate special pentru acest scop;
- Evitarea reaudierii minorului și a riscului de revictimizarea ca urmare a retrăirii celor întâmplate;
- Evitarea prejudecăților cu privire la victimă și contextul familial sau religios;
- Evitarea folosirii unui comportament de superioritate, agresiv și focusat pe probatoriu și nu pe povestea victimei;
- Folosirea unui limbaj adecvat, simplu și respectuos;
- Refuzul victimei să dea declarație nu înseamnă lipsa faptei, ci trebuie avut în vedere presiunea emoțională și psihologică asupra victimei datorită relației de familie cu autorii, presupusa normalitate a acestei situații impuse de familie, societate, instituții publice, posibilitatea existenței unei constrângeri fizice (amenințare, șantaj);
- Evitarea reaudierii minorului și a riscului de revictimizarea ca urmare a retrăirii celor întâmplate.

Dreptul la informare:

- Înainte de informare, un psiholog trebuie să realizeze o evaluare inițială pentru a stabili nivelul de înțelegere a informațiilor ce vor fi primite sau oferite și de traumă psihică și emoțională, în vederea stabilirii modului de informare a victimei minore și metodele de audiere;
- Informarea cu privire la drepturile copiilor ca parte vătămată în cadrul procedurilor penale trebuie realizată de o singură persoană, recomandabil de același sex cu victima;
- Dacă sesizarea a survenit de la minor, oferă informațiile cu privire la măsurile existente și concrete de protecție la nivel local ce pot fi accesate urgent.

4.6. Instanța de judecată

Potrivit dispozițiilor art. 272, Codul Civil, minorii cu vârsta minimă de 16 ani, în condiții de excepție cu aprobarea instanței se pot căsători *pentru motive temeinice, în temeiul unui aviz medical, cu încuviințarea părinților săi sau, după caz, a tutorelui și cu autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție minorul își are domiciliul*¹.

De reținut!

- ✓ În analiza solicitării, instanța trebuie să audieze și minorii în mod separat, pentru a identifica dacă minorul nu este constrâns sau și-a dat consimțământul liber.
- ✓ Instanța nu trebuie să considere doar încuviințarea părinților ca fiind exprimarea consimțământului de către minor, mai ales că prin aprobarea solicitării se instituie emanciparea minorului, prin care dobândește capacitatea de exercițiu deplină și discernământ.
- ✓ Încuviințarea părinților sau susținerea preoților pentru încheierea unei căsătorii nu reprezintă motiv temeinic pentru autorizarea căsătoriei.
- ✓ Instanța trebuie să solicite anchetă socială pentru a identifica motivele aduse ca argumente.

¹ Art. 272 alin(2) din Codul Civil.

4.7. Măsuri de prevenire și combatere

Instituțiile publice trebuie să combată căsătoriile forțate prin asigurarea accesului fetelor și femeilor la servicii de asistență socială și juridică, la educație, justiție și la oportunități economice.

Conform art. 2 din Legea 272/2004 privind drepturile copilului inter alia autoritățile publice, responsabile de protecția copilului sunt obligate să respecte, să promoveze și să garanteze drepturile copilului stabilite prin Constituție și lege”. Ca urmare, instituțiile abilitate prin lege cu responsabilități în domeniul prevenirii și combaterii oricărei forme de violență împotriva copiilor sunt obligate să intervină în protecția inclusiv a copiilor victime a căsătoriilor forțate în condițiile legii, în vederea apărării interesului superior al copilului.

Considerând lipsa de reglementare legală specifică a fenomenului de căsătorie forțată a copiilor, această violență având elemente constitutive care cad sub incidența diferitelor infracțiuni contra vieții sexuale a minorilor (lipsire de libertate, viol, trafic de persoane), încadrându-se și în definiția violenței de gen, cadrul instituțional incorporează instituțiile publice centrale, județene și locale cu atribuții în:

- prevenirea și combaterea violenței sexuale împotriva copiilor și de gen;
- protecția copiilor împotriva abuzului sexual;
- asigurarea serviciilor de sprijin și asistență victimelor;
- dezvoltarea, monitorizarea și evaluarea politicilor privind apărarea drepturilor tuturor copiilor.

Dezvoltarea modelelor de bună practică prin cooperări juridice internaționale contribuie la dezvoltarea și adoptarea unei legislații corespunzătoare care să recunoască acest tip de violență, iar statul român trebuie să înceapă acest proces. De altfel, toate informațiile cuprinse în acest ghid respectă cei patru piloni ai Convenției de la Istanbul: prevenția, protecția victimelor, pedepsirea agresorilor și dezvoltarea de politici coroborate, fiind un model de intervenție intersecțională și intersectorială care să răspundă interesului superior al victimei minore.

De asemenea, pentru combaterea căsătoriilor forțate este nevoie de o monitorizare atentă a cazurilor existente pentru a vedea care din măsuri prezintă rezultate pe termen scurt și mediu.

Literatura de specialitate analizează modul în care diferite abordări punitive, legislative, comunitare sau instituționale, economice sau educaționale nu au avut rezultate dacă nu au fost abordate în mod intersecțional.

Nu în ultimul rând, combaterea se realizează prin demararea unei anchete penale sub coordonarea unui procuror cu formare și aducerea în instanțele de judecată a cazurilor de căsătorie forțată.

Sfat

Dacă urmărești în instanță un caz de căsătorie cu un minor/minoră de 16 ani verifică dacă judecătorul întreabă pe minor/minoră dacă consimte pentru căsătorie.

This image shows a full page of white paper with horizontal blue or grey ruling lines, typical of notebook paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

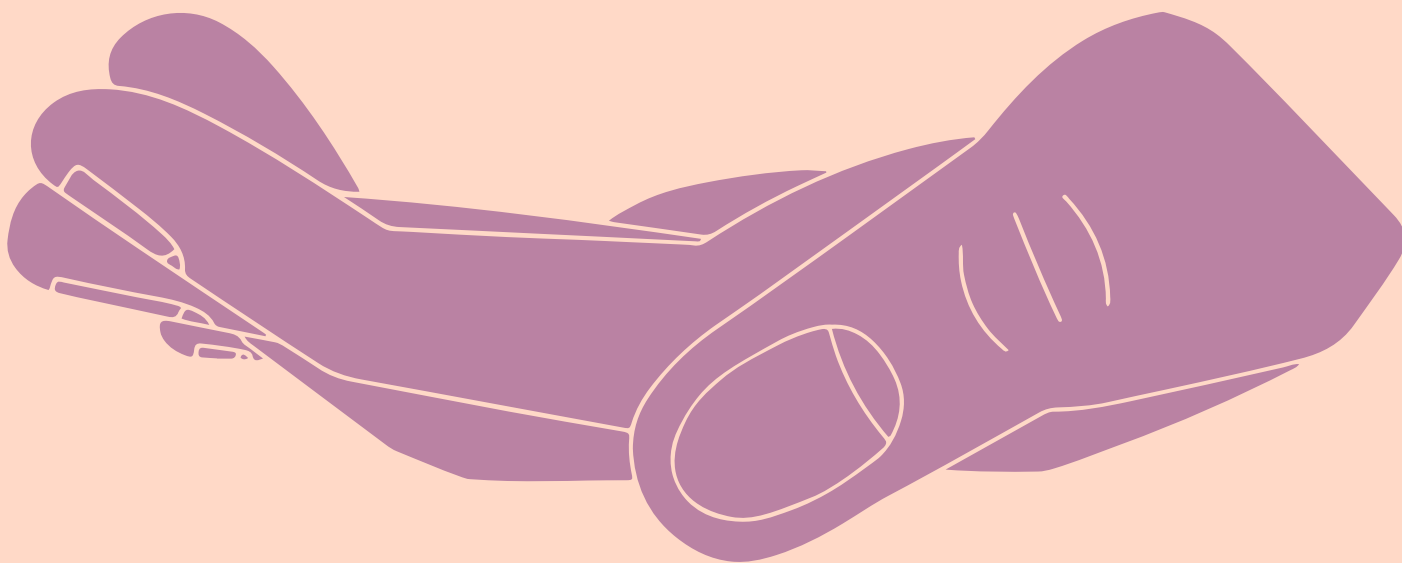
V. Măsuri de prevenție

Numeroase documente internaționale printre care Convenția de la Istanbul, Raportul Agenției pentru Drepturi Fundamentale Europene sau Rezoluția 35/16 din 2017 a Parlamentului European adresează domeniul educației ca fiind una din metodele de bună practică în privința căsătoriilor forțate. Pe de altă parte, rapoarte realizate¹ ca urmare a intervenției pe subiect au arătat că nu este suficientă doar prevenția prin educație și că este nevoie de abordări pe mai multe planuri, acesta fiind de fapt modelul de succes.

5.1. Prevenție prin educație

Creșterea accesului la educație pentru fete, inclusiv educație sexuală, a contribuit la reducerea numărului căsătoriilor forțate întrucât se dezvoltă un sistem de împuternicire, protecție și sprijin care favorizează nivelul de raportare. Cu cât stau mai mult în școală, cu atât au șanse să primească mai multe resurse și abilități pentru o viață independentă care să le pregătească pentru momentul în care vor dori să se căsătorească.

În România, numeroase inițiative venite din sistemul instituțional sau al societății civile care au vizat sistemul educațional și reducerea abandonului școlar nu abordează, din păcate, dimensiunea de gen, extrem de relevantă în contextul căsătoriilor forțate.

¹ A se vedea raportul "Intervention to reduce force marriages" realizat de K4Dhelpdesk Services pentru Universitatea Birmingham (2019). De asemenea, raportul "Generalitat" de Catalunya (2014), "Protocols for dealing with forced marriages" sau Freeiman și Kleine (2013).

De aceea este important ca școala:

- să monitorizeze situația absențelor pe tot parcursul anului școlar;
- să discute cu minorii care prezintă semne de absenteism școlar (vezi ordinul Ministerului Educației 4183/2022);
- să aibă un consilier școlar format pe acest subiect care să ofere sprijin în diferite situații;
- să efectueze vizite în familii;
- să se întocmească rapoarte în urma vizitelor și a discuțiilor cu consilierul școlar pentru fiecare copil în parte;
- să transmită la final de semestru scrisori de informare către părinți cu situația școlară și a absențelor, și de asemenea, să atragă atenția asupra unor consecințe;
- să dezvolte parteneriate cu ONG-uri și alte instituții relevante pentru a organiza caravane educaționale, ateliere de lucru cu părinții, activități de educație non-formală, activități extra-curriculare etc.;
- să sesizeze posibile cazuri de căsătorii forțate acolo unde este cazul potrivit criteriilor (a se vedea sub. 3.3. din ghidul de față);
- să stabilească protocoale de intervenție împreună cu Protecția Copilului, poliția și asistența socială pentru cazuri legate de violența de gen.

5.2. Prevenție prin împuternicire

Un rol important în prevenția căsătoriilor forțate îl au organizațiile non-guvernamentale care prin tipul de abordare comunitară și expertiza deținută pe diferite domenii, precum cel al perspectivei de gen, inechităților sociale, etnice, rasiale, violenței de gen s.a.m.d.

Recomandăm implementarea de proiecte care vizează împuternicirea fetelor și femeilor dat fiind raportul inegal în societate și modul în care acestea sunt afectate de căsătoriile forțate.

Modelul S.O.R.A de intervenție și de împuternicire feministă romă dezvoltat de E-Romnja¹ poate fi aplicat multor grupuri și categorii de persoane, cu respectarea principiilor și pașilor. Această metodă poate fi găsită pe website-ul E-Romnja sau poate fi predată. Există, desigur, și alte modele de intervenție în alte state, însă recomandăm aplicarea lor cu suportul organizațiilor care au dezvoltat metoda respectivă întrucât există contexte naționale și nuanțe diferite.

¹ <https://e-romnja.ro/interventie-comunitara-feminista/>

VI. Cadrul legislativ internațional și național de interzicere a căsătoriilor forțate a copiilor

Instrumentele internaționale și europene existente garantează principiul interesului superior al copilului și, astfel, protejarea acestuia împotriva oricărei forme de violență, inclusiv a căsătoriei forțate, impunând statelor semnatare obligația de realizare a oricărei acțiuni în acest scop, inclusiv adoptarea măsurilor legislative necesare în conformitate cu normele internaționale în vederea prevenirii și combaterii acestui fenomen într-un cadru nediscriminatoriu.

Convenția asupra Eliminării Tuturor Formelor de Discriminare față de Femei¹, întărește principiul egalității de gen² cu privire la protecția femeilor privind încheierea căsătoriei și libertatea de a exprima liber și deplin consimțământul privind acest act, stabilind obligația statelor părți de a lua toate măsurile necesare pentru garantarea acestui principiu. Prin Recomandarea 2, Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei specifică cu privire la art. 16 alin. (1) că dreptul femeii de a-și alege soțul în unele țări este îngrădit de anumite culturi, religie și practici, rezultând căsătorii forțate, în consecință, *“sub rezerva restricțiilor rezonabile bazate, de exemplu, pe tinerețea femeii sau pe consangvinitatea cu partenerul ei, dreptul femeii de a alege când, dacă și cu cine se va căsători trebuie protejat și aplicat prin lege”*³. De asemenea, pentru prima dată la nivel internațional se solicită specific statelor părți ca logodnele și căsătoriile copiilor să fie scoase în afara legii prin stabilirea *vârstei minime pentru căsătorie și a face obligatorie înregistrarea căsătoriilor într-un registru oficial*⁴. Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei specifică că în baza articolului 2 al convenției *„Statele părți au obligația să prevină, să investigheze, să intenteze un proces și să pedepsească (...) acțiunile bazate pe violență de gen”*⁵.

1 Adoptat de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite la 6 octombrie 1999. România a ratificat Protocolul prin legea nr. 283/2003, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 477 din 4 iulie 2003;

2 Art. 2 din Convenția asupra Eliminării Tuturor Formelor de Discriminare față de Femei.

3 Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 21: Egalitatea în căsătorie și relații de familie, 11 august 2005, par. 23.

4 Art. 16 alin. (1) și (2) din Convenția asupra Eliminării Tuturor Formelor de Discriminare față de Femei.

5 Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării față de femei - Recomandarea generală nr. 28 cu privire la obligațiunile importante ale Statelor părți în temeiul Articolului 2 din Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW/C/2010/47/GC. 2).

Convenția pentru Drepturile Copilului¹ prevede la art. 19 că *Statele părți vor lua toate măsurile legislative, administrative, sociale și educative corespunzătoare, în vederea protejării copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau abuz, fizic sau mental, de abandon sau neglijență, de rele tratamente sau de exploatare, inclusiv abuz sexual, în timpul cât se află în îngrijirea părinților sau a unuia dintre ei, a reprezentantului ori reprezentanților legali sau a oricărei persoane căreia i-a fost încredințat.*

Articolul 19 prevede "dreptul copilului de a fi liber de orice formă de violență" și reiterează că statele părți trebuie să își asume obligații speciale de a proteja copiii victime, cum ar fi, *proceduri eficiente pentru stabilirea de programe sociale care să asigure sprijinul necesar copilului și celor cărora le-a fost încredințat, precum și pentru instituirea altor forme de prevenire și pentru identificarea, denunțarea, acționarea în instanță, anchetarea, tratarea și urmărirea cazurilor de rele tratamente aplicate copilului, descrise mai sus, și, dacă este necesar, a procedurilor de implicare judiciară*²". Adicional, documentul stipulează că minorului victimă trebuie să i se asigure respectarea tuturor garanțiilor procesuale, măsurile de intervenție și protecție bazate pe o abordare restaurativă.³

Convenția privind Consimțământul la Căsătorie, Vârsta Minimă pentru Căsătorie și Înregistrarea Căsătoriilor⁴ prin art. 1 alin. (1) și art. 2 *interzice căsătoria forțată și a copiilor, statuând că „nici o căsătorie nu va putea fi contractată în mod legal fără liberul și deplinul consimțământ al celor două părți, acest consimțământ trebuind să fie exprimat de ele direct, în prezența autorității competente a celebra căsătoria și a martorilor, după o publicitate suficientă, conform prevederilor legii [...] și nu vor putea contracta legal căsătoria persoanele care nu au împlinit această vârstă, cu excepția unei dispense de vârstă acordată de autoritatea competentă pentru motive grave și în interesul viitorilor soți”.*

Protocolul Opțional la Convenția pentru Drepturile Copilului contra vânzării copiilor, prostituției juvenile și pornografiei juvenile⁵, reglementează situația de vânzare a copiilor cu scopul final de căsătorie forțată, iar în particular, art. 8 stipulează necesitatea de a proteja copiii victime sau supraviețuitorii în cauză. Interesele copilului trebuie să constituie "un considerent primordial" al sistemului justiției penale, statele urmează să furnizeze pentru cei ce lucrează cu copiii victime o instruire specializată. Pentru copiii victime trebuie adaptate procedurile pentru a se ține cont de vulnerabilitatea și nevoile speciale ale acestora. Copiilor victime trebuie să li se pună la dispoziție servicii de sprijin adecvate, aceștia urmează să fie informați despre caz și despre drepturile lor, precum și că pot face declarații, protejându-se identitatea și viața privată etc.

1 Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 și ratificată de România prin Legea nr. 18/1990 pentru ratificarea Convenției cu privire la drepturile copilului (publicată în Monitorul Oficial nr. 314 din 13 iunie 2001).

2 Art. 19 (2).

3 Idem

4 Ratificată de România la 15 decembrie 1992 prin Legea nr. 116, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 330 din 24 decembrie 1992.

5 Adoptat de către Adunarea Generală a O.N.U. prin Rezoluția 54/263 din 25 mai 2000.

Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (cunoscută sub denumirea de Convenția de la Istanbul) este primul document obligatoriu juridic la nivel european care cuprinde prevederi privind prevenirea, investigarea și pedepsirea actelor de violență împotriva femeilor, inclusiv a fetelor. Astfel, Convenția definește **căsătoria forțată** ca fiind *conduită de forțare sau ademenire a unui adult sau a unui copil de a încheia o căsătorie pe teritoriul statutului de domiciliu/reședință sau a altui stat.*

Rezoluția 1468 (2005) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind căsătoriile forțate și căsătoriile copiilor condamnă căsătoria forțată și o definește ca **fiind uniunea a două persoane dintre care cel puțin unul nu și-a dat consimțământul deplin și liber.** Rezoluția cere statelor să se abțină de la recunoașterea căsătoriilor forțate și a căsătoriilor între copii încheiate în străinătate, să faciliteze anularea (automată) a căsătoriilor forțate și să considere viol orice act sexual coercitiv la care sunt supuse victimele în cadrul unei căsătorii forțate și al căsătoriei copiilor, întărind necesitatea incriminării de către statele membre a căsătoriilor forțate ca o infracțiune penală independentă.

Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului include în conceptul de trafic de persoane inclusiv căsătoria forțată.

Astfel, varietatea instrumentelor juridice internaționale prezentate a dus la constituirea unui cadru larg juridic prin care s-au consacrat principiile și standardele de protecție a copilului împotriva violenței sexuale, inclusiv a căsătoriei forțate.

Legislație națională

Convenția de la Istanbul a impus statelor să criminalizeze căsătoria forțată și deși a fost ratificată de către statul român în anul 2016¹, România nici până la această dată nu a reglementat specific incriminarea căsătoriei forțate, nici pentru victime adulte, nici pentru victimele minore. Regula generală rămâne interpretarea *lato sensu* a acestei situații de violență sexuală în legislația specială ca abuz și exploatare sexuală împotriva copiilor sau ca violență de gen.

Codul Civil

Conform Codului Civil român, validitatea căsătoriei este condiționată de consimțământul liber al ambilor soți și vârsta minimă de 18 ani, cu mențiunea că "pentru motive temeinice" se poate aproba legal căsătoria de la 16 ani².

În ceea ce privește "motivele temeinice", art. 272 nu oferă o definiție a acestor motive temeinice, *"ceea ce înseamnă că, pe de o parte sunt lăsate la aprecierea instanței, iar, pe de altă parte, că au o componentă subiectivă și conjuncturală pronunțată, dar neexclusivă, întrucât la aprecierea lor trebuie să se țină cont și de persoana celui ce solicită autorizarea, dar și de circumstanțele de fapt în care acesta s-a aflat"*³.

Lipsa de definiție rezultă în practica judecătorească neuniformă în interpretarea motivelor temeinice, excepție nașterea unui copil/sarcina la mama peste 16 ani prevăzute de Codul Familiei. Corelând informațiile mai sus menționate cu riscul violenței și abuzul sexual împotriva copiilor, precum și căsătoriei forțate a copiilor, se constată că existența anumitor lacune legale poate duce în realitate la autorizarea judecătorească a unor căsătorii invalide care pun în pericol siguranța minorilor.

Codul Penal

În legislația penală, căsătoria forțată cuprinde o pluralitate de acțiuni sau inacțiuni care intră în sfera de aplicare a diferitelor infracțiuni prevăzute de Codul Penal cum ar fi: violul (art. 208), act sexual cu un minor (art. 210), lipsirea de libertate (art. 205) sau răpirea (art. 456), rele tratamente aplicate minorului (art. 197), traficul de minori (art. 211). Considerând dispozițiile penale care reglementează infracțiunea privind violul (art. 218 din Codul Penal care va intra în vigoare de la 1 ianuarie 2024), solicitarea autorizării căsătoriei între viitori soți cu diferență de vârstă mai mare de 5 ani nu va mai putea fi admisă. Astfel, ***vârsta foarte mare între soți poate fi un indiciu, dacă se coroborează și cu alte probe, că s-a dorit încheierea unei căsătorii forțate, urmărindu-se alte scopuri decât întemeierea unei familii.*** Un asemenea exemplu este atunci când nu este prevăzută vârsta maximă a celuilalt viitor soț/soție, și nici existența unei diferențe de vârstă între soți.

1 Legea Nr. 30/2016 din 17 martie 2016 pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011, publicată în Monitorul Oficial nr. 224 din 25 martie 2016.

2 Art. 227 din Codul Civil.

3 Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția de Contencios Administrativ și Fiscal, Decizia nr. 4272/2022 - anulare acte administrativ cu caracter normativ.

Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului reglementează cadrul legal privind respectarea, promovarea și garantarea drepturilor copilului. Articolul 28 alin. 1 prevede dreptul copilului la respectarea personalității și individualității sale, precum și dreptul de a nu fi supus pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare sau degradante. Conform art. 85 alin. 1, copilul are dreptul de a fi protejat împotriva oricăror forme de violență, abuz, rele tratamente sau neglijență. În baza alineatului 2 al aceluiași articol, orice persoană fizică sau juridică, precum și copilul pot sesiza autoritățile abilitate de lege să ia măsurile corespunzătoare pentru a-l proteja împotriva oricăror forme de violență, inclusiv violența sexuală.

Prin **Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați**, republicată, cu modificările și completările ulterioare în art. 4 lit. d) se definește ca violență de gen căsătoria forțată, specific: *„prin violența de gen se înțelege fapta de violență direcționată împotriva unei femei sau, după caz, a unui bărbat, motivată de apartenența de sex. Violența de gen împotriva femeilor este violența care afectează femeile în mod disproporționat. Violența de gen cuprinde, fără a se limita însă la acestea, următoarele fapte: violența domestică, violența sexuală, mutilarea genitală a femeilor, **căsătoria forțată**, avortul forțat și sterilizarea forțată, hărțuirea sexuală, traficul de ființe umane și prostituția forțată”.*

VII. Modele de intervenție ale statelor din Europa cu privire la căsătoriile forțate

România, alături de alte 6 state membre ale Uniunii Europene (Cehia, Finlanda, Ungaria, Letonia, Lituania și Polonia), nu incriminează căsătoria forțată sau a copiilor, în comparație cu țări, precum Austria, Belgia, Bulgaria, Croația, Cipru, Franța, Germania, Irlanda, Italia, Liechtenstein, Luxemburg, Malta, Norvegia, Portugalia, Slovenia, Spania, Suedia, Regatul Unit care reglementează specific prin dispoziții penale căsătoria forțată și sancționarea acesteia.

State Membre ale Uniunii Europene	Dispoziții specifice privind căsătoriile forțate	Dispoziție specifică privind căsătoriile între copii	Căsătoriile forțate ca circumstanță agravantă sau ca unul dintre scopurile traficului de persoane	Căsătoria forțată este abordată numai în dreptul civil sau prin dispoziții generale penale	Elementul de „atrageră” în căsătoriile forțate
Austria	x				x
Belgia	x				x
Bulgaria	x				x
Croatia	x		x		x
Cipru	x				x
Cehia				x	
Danemarca			x		
Estonia			x		
Finlanda				x	
Franta	x				x
Germania	x				x
Grecia			x		
Ungaria				x	
Islanda			x		
Irlanda	x				x
Italia	x				x
Latvia				x	
Liechtenstein	x				x
Lituania				x	
Luxembourg	x				x
Malta	x				x
Olanda			x		
Norvegia	x				x
Polonia				x	
Portugalia	x				x
România				x	
Slovacia			x		x
Slovenia	x				x
Spania	x		x		x
Suedia	x	x			x
Marea Britanie	x				x

• Sursa Comisia Europeană, 2021

Suedia

Suedia este singura țară din EU care incriminează specific căsătoria copiilor. Din 2014, în urma ratificării Convenției de la Istanbul, Suedia adoptă noi prevederi de drept penal și civil care consolidează protecția împotriva căsătoriilor forțate și a căsătoriilor copiilor. În ce privește căsătoria forțată Codul Penal prevede că *dacă o persoană ca urmare a unei amenințări directe sau a exploatării situației vulnerabile a altei persoane sau induce acea persoană să intre într-o căsătorie nu este valabilă în statul unde intră/ în statul sub ale cărui legi se află și se face vinovat de căsătorie forțată caz în care se aplică pedeapsa cu închisoare până la 4 ani*¹.

De asemenea, Codul Penal modificat prevede pedeapsa cu închisoare până la 4 ani dacă o persoană induce o altă persoană să *intre într-o relație asemănătoare căsătoriei sau dacă este încheiată în baza unor reguli care se aplică în cadrul unui grup unde părțile sunt priviți ca soți și sunt considerați a avea drepturi și obligații între ei*. Pedeapsa se aplică atât soțului major, chiar dacă nu avut intenția de a se căsători cu un minor sau a fost neglijent în a afla vârsta minorului, dar și persoanelor care au indus sau permis minorului să intre într-o astfel de căsătorie.

De atunci nu mai este posibil ca copiilor să li se acorde dispensa pentru a se căsători. În același timp, normele internaționale de drept privat privind recunoașterea căsătoriei străine au fost înăsprite. În domeniul dreptului penal au fost introduse prevederi penale privind constrângerea de a se căsători și ademenirea unei persoane să călătorească în străinătate în scopul unei căsătorii forțate. Prevederile penale acoperă atât căsătoriile valabile din punct de vedere legal, cât și căsătoriile informale, indiferent dacă acestea sunt încheiate în Suedia sau în străinătate.

La 1 ianuarie 2019, prin amendarea *Actului privind anumite Relații internaționale privind căsătoria și Tutelă*, normele au fost înăsprite și mai mult în dreptul internațional privat. Cerința de 18 ani a fost introdusă nu doar ca vârstă minimă de căsătorie pentru încheierea unei căsătorii pe teritoriul propriu al statului, adică ca un fel de regulă obligatorie la nivel internațional, ci și ca o condiție pentru recunoașterea căsătoriei străine. Interdicția se aplică indiferent de legăturile părților cu Suedia la momentul încheierii căsătoriei sau de vârsta lor la momentul în care recunoașterea căsătoriei este examinată de o agenție guvernamentală.

Noua legislație suedeză constituie poate un exemplu extrem de combatere a fenomenului căsătoriilor între copii² prin invalidarea căsătoriilor forțate care pot fi legale în țările respective, anulând în totalitate efectele juridice ale căsătoriei, cum ar fi dreptul la întreținere sau dreptul de proprietate.

1 Codul Penal al Suediei, Capitol 4, Secțiune 4c § BRB, pag. 39-40, accesibil la <https://www.government.se/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

2 Maarit Jäntherä- areborg Suedia: Noi reguli privind neregnoasterea căsătoriilor tinpurii, Universitatea Upsala.

Marea Britanie

Codul Penal incriminează căsătoria ca fiind forțată atunci când una sau ambele părți nu sunt de acord să se căsătorească, dar sunt forțate să o facă împotriva voinței lor. Aceasta include pe cineva care nu are capacitatea mentală de a consimți la căsătorie. Căsătoriile forțate sunt oarecum diferite de „căsătoriile aranjate” în care părinții și rudele pot ajuta la selectarea sau alegerea partenerilor de căsătorie, deși decizia finală de a încheia căsătoria revine persoanei/persoanelor care încheie un contract de căsătorie.

În conformitate cu Legea căsătoriei forțate (protecție civilă) din 2007 și Legea familiei din 1996 în vederea incriminării căsătoriei forțate, s-au instituit ca măsură de protecție civilă **ordinele de protecție împotriva căsătoriei forțate (OPCF)**. Acestea sunt emise la solicitarea victimelor căsătoriei în cadrul instanțelor de familie, pentru a proteja, atât victimele reale, cât și pe cele expuse riscului unei căsătorii forțate.

În vederea sporirii raportării și descurajării căsătoriilor forțate, în 2014 statul britanic a amendat legislația prin instituirea adițională a infracțiunii de căsătorie forțată care rezultă în condamnarea făptuitorilor până la 7 ani pentru forțarea unei persoane să se căsătorească. Infracțiunea privind nerespectarea unui OPCF este pedepsită cu închisoarea de până la 5 ani.

Altă amendare este că sarcina de a solicita un astfel de ordin revine victimei sau unei persoane apropiate ca măsură de protecție adițională pentru victimele care sunt în dificultate sau imposibilitatea de a depune o solicitare sau pentru victimele din afară care au intrat în țară, dar nu cunosc legislația.

În plus, întrucât încălcarea OPCF și căsătoria forțată constituie infracțiuni penale separate, poliția nu mai trebuie să ceară permisiunea instanței civile pentru a aresta făptuitorii pentru sfidarea instanței – ca infracțiuni separate, poliția poate investiga o plângere și poate face arestări.

Victimele care s-au confruntat cu încălcări ale OPCF au căi duble de a alege – pot alege fie să pună în aplicare încălcările în oricare dintre jurisdicțiile civile sau penale (dar nu în ambele). Acesta va fi un ajutor important pentru victime de a evita repercusiunile inițierii de acțiuni penale împotriva membrilor familiei. Alternativ, totuși, puterea unei sancțiuni penale poate fi ceea ce este necesar în cazuri individuale, dacă forțarea căsătoriei trebuie să înceteze și victima să fie protejată în mod adecvat.

De asemenea, victimele nu pot fi forțate să devină martori în cadrul urmăririi penale. Acest lucru oferă victimelor mai multă încredere în alegerea unei căi penale în detrimentul uneia civile.

În ciuda acestor modificări în vederea sporirii raportării și protecției victimelor, legiuitorul englez nu a rezolvat dilema modalității de încheiere a căsătoriei forțate care să evite revictimizarea acesteia. Explicit, doctrina engleză statuează două reguli de încheiere, și anume prin divorț sau prin anularea acesteia. Ambele metode invocă faptul că pentru demararea acestor proceduri, victima trebuie să recunoască că această căsătorie este validă¹.

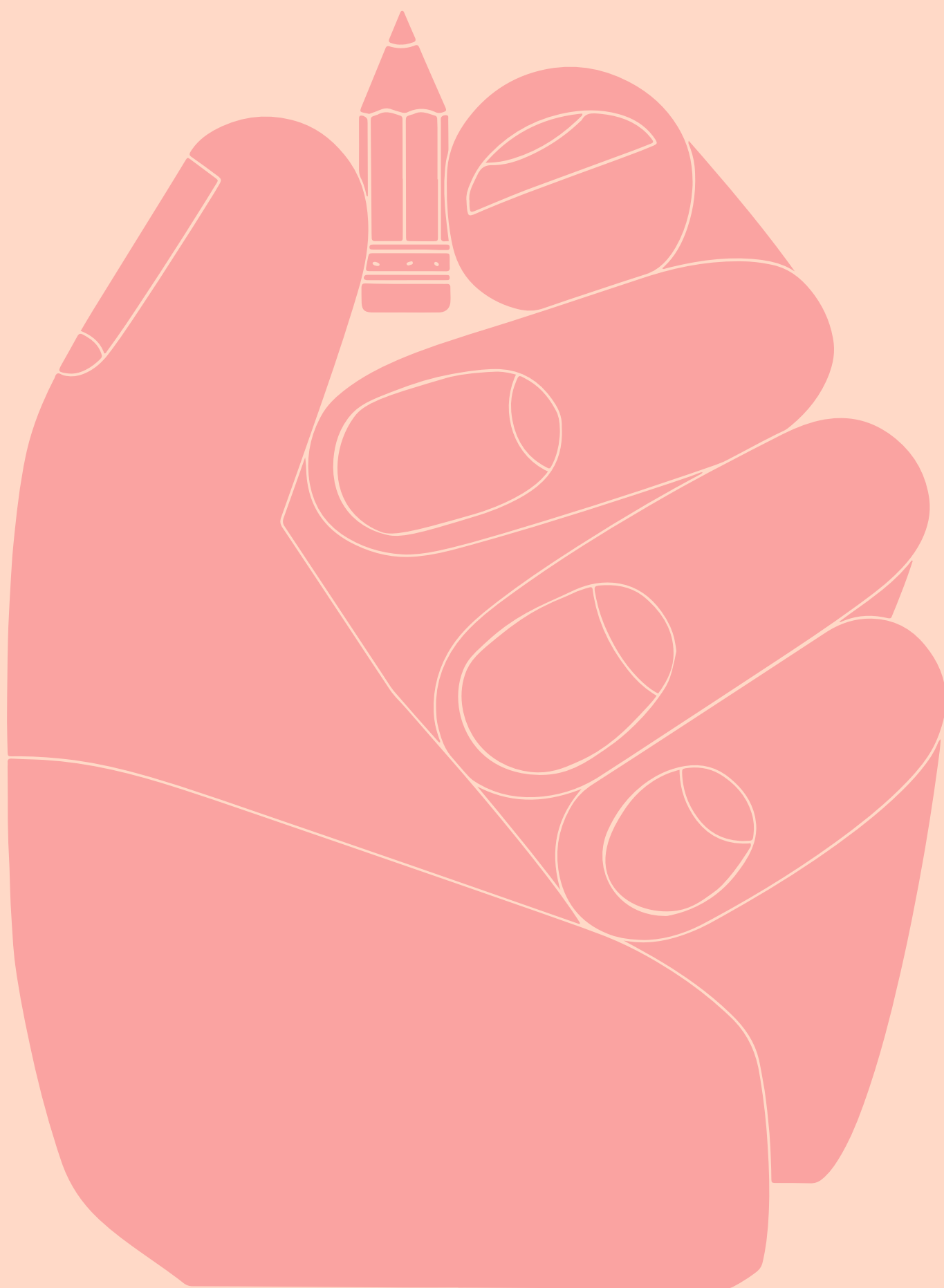
¹ Equality Now - proiect de lege care acordă dreptul fetelor în dosare civile de a cere anularea unei căsătorii pe motiv că s-a produs prin forță, fără consimțământ. În UK, de exemplu, s-au făcut presiuni pentru a desființa sau a extinde perioada de timp de la momentul căsătoriei. Această măsură era necesară pentru a cere și obține anularea retroactivă a unei căsătorii în instanță, în situații în care spre ex. o femeie putea invoca faptul că a fost mult prea tânără pentru a decide asupra căsătoriei efectuate la o vârstă foarte fragedă.

VIII. Recomandări generale

Căsătoria forțată, ca și căsătoria cu un copil sau căsătoria timpurie sunt forme de violență de gen și necesită a fi introduse în modalitatea de lucru a instituțiilor publice cu victime. Dat fiind că nu există servicii specializate și legislație suficientă este necesar a fi adresate și instrumentate cazuri și încadrate potrivit reglementărilor existente. Pe parcursul ghidului veți găsi recomandări și sfaturi punctuale care să ajute pe diferite cazuri și în diferite etape de intervenție.

La finalul acestui ghid menționăm o serie de recomandări cu titlu general care pot fi concretizate în inițiative pe viitor care să vină atât din partea instituțiilor publice cât și a altor actori relevanți.

- Adoptarea de măsuri legislative și metodologii pentru definirea, tratarea și intervenția asupra cazurilor de căsătorii forțate/între copii/mariaje timpurii ca fiind un tip de violență de gen;
- Modificarea strategiilor privind violența de gen, drepturile copiilor cu introducerea de măsuri specifice de prevenire a căsătoriilor la copii, însoțite de indicatori măsurabili și buget alocat;
- Colectarea de date de către ANPDCA privind serviciile oferite de către DGASPC-uri segregate pe vârstă, gen, mediu urban și rural, centralizarea și publicarea anuală a acestor date;
- Colaborare interinstituțională pentru dezvoltarea de programe/campanii de conștientizare asupra fenomenului în comunitățile vulnerabile, de conștientizare și formare a profesioniștilor privind atribuțiile și rolurile lor în prevenirea și combaterea fenomenului;
- Elaborarea unui ghid de intervenție comprehensiv pentru instituțiile abilitate;
- Dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea de programe de formare a personalului școlilor și inspectoratelor școlare în identificarea, semnalarea și gestionarea cazurilor de căsătorii forțate ale copiilor;
- Dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea de programe de conștientizare și informare a copiilor și părinților privind efectele căsătoriilor forțate asupra dezvoltării personale, psihologice, educaționale ale copiilor, dar și impactul asupra familiilor inclusiv din punct de vedere penal;
- Dezvoltarea unui curriculum școlar adaptat pentru prevenirea abandonului școlar și îmbunătățirea performanței educaționale a elevilor aflate în risc de căsătorie timpurie;
- Dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea de programe de formare a personalului din DGASPC-uri în planificarea și implementarea intervenției privind copiii victime ale căsătoriei forțate;
- Adoptarea subiectului căsătoriilor forțate de către Comitetul inter-ministerial pentru prevenirea și combaterea abandonului școlar.

Bibliografie utilă:

- * Bițu, Nicoleta; Morteau, Crina, (2010), Drepturile copiilor sunt negociabile? Cazul mariajelor timpurii în comunitățile de romi din România. Romani Criss, Unicef UNite for Children. http://www.romsintimemory.it/assets/files/discriminazione/inclusione_sociale/lavoro/III.2.C%20ALLEGATO%2012%20Early_marriages_Romani_CRISS.pdf
- * Bragă, Andreea; Neaga Diana; Nica, Anca, (2017), Toată lumea știa. Violența împotriva femeilor rome. Între 'normal' și normativ, Ed. Hecate
- * Campmajó, Maria Barcons (2020), Forced marriages in Europe: a form of gender-based violence and violation of human rights în The Age of Human Rights Journal, p. 1-18
- * Dima, Gabriela; Beldianu, Iolanda (2015), Violența domestică. Intervenția coordonată a echipei multidisciplinare. Manual pentru specialiști, Ed. Vest Timișoara, <https://violentaimpotrivafemeilor.ro/wp-content/uploads/2016/09/CONNECT-UNITBV-manual-pentru-specialisti-interventia-co.pdf>
- * Freeman, Marlyn; Klein, Renate (2013), College and university responses to forced marriage, London Metropolitan University https://www.endviolenceagainstwomen.org.uk/wpcontent/uploads/LMU_Forced_Marriage_Report.pdf
- * Torres, Núria; Villacampa, Carolina (2022), Intervention with Victims of Forced Marriage, Women & Criminal Justice, 32:3, 288-305
- * Gheorghiu, Ana-Maria; Panaitov, Alina; Băluță, Ionela; Dohotariu, Anca; Văcărescu, Theodora – Eliza; Dumitrescu, Ioana (2016), Cum răspunde sistemul actual nevoilor și dificultăților cu care se confruntă adolescentele din România?
- * Mihai, Tudorina (2023), Egalitatea de gen în educație. Raport de monitorizare a politicilor publice privind egalitatea de gen și violența de gen în sistemul de învățământ din România, Ed. Sonia
- * Gillett, Shirley; Hamdi, Sarah; Khan, Sanjana; Siddique, Amna (2010), Service provider trainer. Intervention in cases of forced marriages
- * Oprea, Alexandra (2005), The arranged marriage of Ana Maria Cioabă, intra-community oppression and romani feminist ideals în European Journal of Women's Studies Copyright SAGE Publications (London, Thousand Oaks and New Delhi), 1350-5068 Vol. 12(2): 133-148
- * Sengoelge, Mathilde ed. and all (2016) EURoadmap on Forced/Early Marriages (FEM) Referral pathway for frontline professional
- * Vîlcu, Natalia (coord.); Perevoznic, Iurie; Țurcan, Arina; Rusu, Lilia (2019), Raport de analiză a compatibilității legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice

Rapoarte și ghiduri

- * Asociația E-Romnja (2016), Phenja: violența împotriva femeilor rome nu are culoare
<https://e-romnja.ro/rapoarte/resurse/>
- * Centre for Reproductive Rights și Centre for Civil and Human Rights or Poradna (2003), Body and Soul. Forced sterilization and other assaults on roma reproductive freedom in Slovakia, <https://poradna-prava.sk/wp-content/uploads/2021/11/body-and-soul-forced-sterilization-and-other-assaults-on-roma-reproductive-freedom-in-slovakia.pdf>
- * Centrul FILIA (2023), Cum stăm cu drepturile femeilor? Raport privind violența de gen, https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2023/12/Raport-monitorizare-VIF_2023_CentrulFILIA.pdf?fbclid=IwAR2sc9tGk3iL9RtD750hJr0g0X-KynKuGCKsanq1ld0WxY2Jt9t6j9V5SVDU
- * Consiliul Europei, Raportul Grevio (2022), Baseline Evaluation Report Romania
<https://rm.coe.int/final-report-on-romania/1680a6e439>
- * European Union Agency for Fundamental Rights (2014), Addressing forced marriage in the EU: legal provisions and promising practices, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-forced-marriage-eu_en.pdf.pdf
- * Forced Marriage Unit (UK), What is forced marriage? https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1138699/what_is_forced_marriage_0223.pdf
- * Generalitat de Catalunya (2014), Protocol for dealing with forced marriages
https://igualtat.gencat.cat/web/.content/Ambits/violencies-masclistes/coordinacio-treball-xarxa/protocol/vm_protocol_matrimonisforcats_girona_ENG.pdf
- * Girls not Brides, Child marriage around the world – Azerbaijan, <https://www.girlsnotbrides.org/wheredoesithappen/atlas/azerbaijan>
- * Bangladesh Mics 2019 Report: Key Findings, https://mics.unicef.org/news_entries/152/BANGLADESHMICS2019REPORT:KEYFINDINGS
- * Institutul Național de Magistratură (2020), Administrarea probatoriului în procesul penal, Ghidul de bune practice

* Inspekția Judiciară (2022), Raport privind practica instanțelor de judecată și a parchetelor de pe lângă acestea în investigarea și soluționarea cauzelor privind infracțiuni la viața sexuală cu victime minore: <https://www.inspectiajudiciara.ro/siteweb/service/Resources/Rapoarte-de-control/RAPORT-privind-practica-in-stanțelor-de-judecată-și-a-parchetelor-de-pe-lângă-acestea-în-investigarea-și-soluționarea-cauzelor-privind-infracțiuni-la-viața-sexuală-cu-victime.pdf>

* Ministerul Educației (2022), Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2021 – 2022, https://www.edu.ro/sites/default/files/_fișiere/Minister/2022/Transparenta/Starea_invatamantului/Raport-Starea_invatamantului-preuniversitar-2021-2022.pdf

* Organizația Națiunilor Unite, CEDAW (2017), Observații finale privind cel de-al 7-lea și al 8-lea rapoarte periodice combinate privind România, <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=CEDAW%2FC%2FROU%2FQPR%2F7&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>

* Regatul Unit al Britaniei (2009), și reedit. (2023), Dreptul de a alege: Ghidul de practică pentru Agenția Interdisciplinară: Abordarea cazurilor căsătoriilor forțate

* Rețeaua pentru Prevenirea și Combaterea Violenței Împotriva Femeilor (2016), Ghid practic pentru victimele violenței în familie. Care sunt drepturile tale? Ce poți face? Cui te poți adresa? https://violentaimpotrivafemeilor.ro/wp-content/uploads/2016/04/Brosura-A4_01_.pdf

* Roma Civil Monitor (2018), Raportul societății civile de monitorizare a implementării strategiei naționale de integrare a romilor, <https://e-romnja.ro/rapoarte/resurse/>

* University of Birmingham K4Desk helpdesk (2019), Interventions to reduce force marriage, https://gsdrc.org/wpcontent/uploads/2019/11/694_Interventions_to_reduce_forced_marriage.pdf

* UK Force Marriage Unit Statistic 2022, 2021, 2020, 2019, 2018, <https://www.gov.uk/government/statistics/forced-marriage-unit-statistics-2022/forced-marriage-unit-statistics-2022>

* UNICEF (2016), Research on the norms which prevent Roma girls from access to education

* UN Human rights Council (2021), Rape as a grave, systemic and widespread human rights violation, a crime and a manifestation of gender based violence against women and girls and its prevention, <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc4726-rape-grave-systematic-and-widespread-human-rights-violation>

* UNODC (2020), Trafficking in person to Europe for sexual exploitation https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf

* World Bank (2023), Gender Equality in Romania: Where do we stand? Romania gender assessment, autoare/autori: Robayo-Abril; Monica Chilera; Chifundo Patience Rude, Britta; Costache, Irina
Cadru legal național și internațional

* Anexa 2 din OMAI 146/11.12.2018 - Metodologia de utilizare a formularului de evaluare a riscului

* Comisia Europeană, Incriminarea violenței de gen împotriva femeile din statele europene, inclusiv violența facilitată de TIC, Sara De Vido și Lorena Sosa, 2021

* Comisia de Drept, Răspunsul Justiției cu privire la victimele violenței sexuale: procedurile penale și alternative, Noua Zeelandă, 2015

* Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare asupra femeilor (CEDAW) adoptată de O.N.U. în 1999. România a ratificat Protocolul prin legea nr. 283/2003, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 477 din 4 iulie 2003

* Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011, publicată în Monitorul Oficial nr. 224 din 25 martie 2016.

* Convenția pentru Drepturile Copilului adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 și ratificată de România prin Legea nr. 18/1990 pentru ratificarea Convenției cu privire la drepturile copilului (publicată în Monitorul Oficial nr. 314 din 13 iunie 2001).

* Convenția privind Consimțământul la Căsătorie, Vârsta Minimă pentru Căsătorie și Înregistrarea Căsătoriilor, Ratificată de România la 15 decembrie 1992 prin Legea nr. 116, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 330 din 24 decembrie 1992.

* Codul de Procedură Penală, actualizat 2023

* Codul Penal al Suediei, Capitol 4, Secțiune 4c § BRB, pag. 39-40, accesibil la <https://www.government.se/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

* Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului

* Legea 217/2023 ce va intra în vigoare de la 01 Ianuarie 2024 stabilește vârsta minimă pentru consimțământ drept

* Legea nr. 116, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 330 din 24 decembrie 1992

* Legea nr. 272/2004 privind Protecția și promovarea drepturilor copilului reglementează cadrul legal privind respectarea, promovarea și garantarea drepturilor copilului.

* Legea nr 202/2002 privind Egalitatea de șanse și tratament între femei și bărbați

* Parlamentul European (2017/2275(INI)), Către o strategie externă a UE împotriva căsătoriilor timpurii și forțate. Rezoluția Parlamentului European din 4 iulie 2018 referitoare la strategia externă a UE împotriva căsătoriilor forțate și timpurii

* Protocolul Opțional la Convenția pentru Drepturile Copilului contra vânzării copiilor, prostituției juvenile și pornografiei juvenile, Adoptat de către Adunarea Generală a O.N.U. prin Rezoluția 54/263 din 25 mai 2000

* Rezoluția 1468 (2005) Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind căsătoriile forțate și căsătoriile copiilor

* Ordin nr. 4183/4 iulie 2022 privind Aprobarea regulamentului cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar

* Strategia Națională pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale “SINERGIE” 2021-2030, http://pcabucuresti.mpublic.ro/violenta_sexuala.htm

